

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ  
МІЖНАРОДНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

**ПАСЕЧНИК Марина Леонідівна**



УДК 343.13+343.985

**КРИМІНАЛЬНІ ПРОЦЕСУАЛЬНІ ТА КРИМІНАЛІСТИЧНІ  
ЗАСАДИ СЛІДЧОЇ ТАЄМНИЦІ**

Спеціальність 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова  
експертиза; оперативно-розшукова діяльність

**АВТОРЕФЕРАТ**  
дисертації на здобуття наукового ступеня  
кандидата юридичних наук

Одеса – 2020

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана на кафедрі криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» Міністерства освіти і науки України.

**Науковий керівник:** доктор юридичних наук, професор  
**ПОДОБНИЙ Олександр Олександрович**,  
Міжнародний гуманітарний університет,  
завідувач кафедри кримінального права,  
процесу та криміналістики

**Офіційні опоненти:** доктор юридичних наук, професор  
**ВОДЬКО Микола Петрович**,  
Одеський державний університет внутрішніх справ,  
професор кафедри кримінального процесу;

доктор юридичних наук, професор,  
заслужений діяч науки і техніки України,  
**ПОГОРЕЦЬКИЙ Микола Анатолійович**,  
Київський національний університет  
імені Тараса Шевченка,  
завідувач кафедри правосуддя

Захист відбудеться «03» липня 2020 року о 10-00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 41.136.01 Міжнародного гуманітарного університету за адресою: 65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 33.

З дисертацією можна ознайомитись у спеціальній бібліотеці Міжнародного гуманітарного університету за адресою: 65009, м. Одеса, Фонтанська дорога, 33.

Автореферат розісланий «02» червня 2020 р.

Вчений секретар  
спеціалізованої вченої ради



**Д.Г. Манько**

## ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

**Актуальність теми дослідження.** Поряд із такими традиційними причинами й умовами злочинності як криміногенні обставини, що пов'язані із труднощами соціального та економічного розвитку суспільства, на її динаміку і структуру в нашій державі суттєво негативно впливає перманентний збройний конфлікт. На цьому тлі посилилося зміщення ціннісних орієнтирів окремих груп населення в бік кримінального способу життя, що призвело до небувалого поширення проявів організованої злочинності. Як свідчать матеріали практики, окремі організовані злочинні угруповання створюють власні розвідувальні та контррозвідувальні підгрупи, які активно займаються незаконним збиранням та аналізом інформації про роботу органів досудового розслідування та оперативних підрозділів. Особливий інтерес для кримінальних структур становлять відомості, що належать до слідчої таємниці. Намагання злочинців отримати таку інформацію стають усе більш активними та агресивними, при цьому використовуються як корумповані зв'язки, так і надзвичайно широке коло технічних можливостей.

Водночас, незадовільною є практика правозастосування за ст.ст. 387, 328, 381 КК України, про що свідчить аналіз останнього п'ятиріччя роботи правоохоронних органів. Хоча за ст. 387 «Розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування» кримінальні провадження в ЄРДР і реєструються із середнім показником на рік – 35 справ, водночас, у цілому, норма практично не працює, оскільки лише у 2017 та 2018 роках 3-м особам було повідомлено про підозру і тільки у 2017 році 2 провадження було направлено до суду із обвинувальним актом. Повністю не працює ст. 381 «Розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист», за якою кримінальні провадження до суду жодного разу не спрямовувались. Незадовільною у зв'язку із середнім співвідношенням в 1 % кількості проваджень, направлених до суду з обвинувальними актами, до кількості зареєстрованих кримінальних правопорушень, є практика застосування ст. 328 «Розголошення державної таємниці».

У теорії кримінального процесу та криміналістики завжди активно дискутувалася проблема співвідношення гласності і таємності у кримінальному провадженні. Це питання привертало увагу провідних вітчизняних та закордонних науковців: Т. В. Авер'янової, Ю. П. Аленіна, Р. С. Белкіна, В. В. Бирюкова, О. Д. Бойкова, М. П. Водька, І. В. Гловюк, Ю. М. Грошевого, В. Є. Даліна, В. О. Коновалової, І. О. Копилова, М. В. Костицького, В. С. Кузьмічова, В. К. Лисиченка, В. Г. Лукашевича, І. І. Мартиновича, О. Р. Михайленка, В. Т. Нора, М. І. Панова, І. Л. Петрухіна, М. А. Погорецького, І. В. Постіки, М. В. Салтевського, М. Я. Сегай, І. В. Смолькової, Т. М. Телеги, В. В. Тіщенко, В. Ю. Шепітька та інших.

Питання таємниці досудового розслідування на монографічному рівні розглядалися такими зарубіжними дослідниками як В. Є. Євсеєнко,

І. В. Кутазова, А. Е. Маслов, М. А. Новікова. Ці роботи виконані на основі закордонної нормативної бази та сучасних кримінальних процесуальних і криміналістичних реалій не віддзеркалюють. У вітчизняних роботах цього рівня певним чином розглядуваною проблематикою лише фрагментарно, в рамках своїх окремих предметів дослідження, займалися О. О. Кіпер, В. В. Король, С. М. Логінова, Г. І. Резнікова. Зазначені роботи присвячені, переважно, загальній проблематиці різних видів охоронюваних законом таємниць у кримінальному провадженні, із предметом даного дослідження не співпадають.

В українській криміналістичній науці у 2003 році В. Г. Лісогор безпосередньо висвітлював цю тему у дисертації «Криміналістичне забезпечення збереження таємниці досудового слідства». У 2017 році О. В. Гриза у дисертації «Гарантії забезпечення дотримання таємниці під час досудового розслідування» з кримінальних процесуальних позицій визначив поняття, завдання, зміст, систему та порядок забезпечення гарантій таємниці досудового розслідування у кримінальному провадженні України і зарубіжних країн.

Водночас, комплексно кримінальних процесуальних та криміналістичних засад слідчої таємниці у вітчизняному кримінальному провадженні до цього часу визначено не було. Ці обставини зумовили вибір теми дисертаційного дослідження та підтверджують його актуальність.

**Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами.** Дисертацію виконано відповідно до керівних документів, оголошених Указами Президента України: Стратегії реформування судуострою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки від 20.05.2015 № 276, Стратегії національної безпеки України від 26.03.2015 № 287, Національної стратегії у сфері прав людини від 25.08.2015 № 501, а також Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016-2020 роки, визначених 03.03.2016 Національною академією правових наук України. Тема дисертації затверджена вченою радою Національного університету «Одеська юридична академія» 14 грудня 2015 р. (протокол № 3), в остаточній редакції 26 грудня 2019 р. (протокол № 3), та відповідає плану науково-дослідної роботи Національного університету «Одеська юридична академія» «Стратегія інтеграційного розвитку України: правовий та культурний вимір» на 2016-2020 роки (державний реєстраційний номер 0116U001842).

**Мета і завдання дослідження.** Метою дисертаційного дослідження є розроблення нових та вдосконалення існуючих кримінальних процесуальних та криміналістичних засад слідчої таємниці. Багатоаспектність і комплексність поставленої мети зумовили необхідність виділення низки таких завдань:

- окреслити загальні засади і стан наукової розробленості проблеми слідчої таємниці;

- розкрити категорію «інформація» як основу розуміння терміну «слідча таємниця», класифікувати види інформації з обмеженим доступом;
- обґрунтувати характеристику злочинної діяльності як передумови формування поняття і змісту слідчої таємниці, запропонувати визначення останніх дефініцій;
- охарактеризувати причини, джерела та канали витоку даних, що становлять слідчу таємницю;
- визначити міжнародно-правові засади інформаційних процесів, пов'язаних зі слідчою таємницею;
- запропонувати шляхи вдосконалення вітчизняного кримінального процесуального законодавства, що регулює слідчу таємницю;
- розкрити зміст елементу державної таємниці у секретній інформації досудового розслідування, визначити напрями вдосконалення його кримінальної процесуальної регламентації;
- розробити пропозиції з оптимізації організаційних заходів забезпечення слідчої таємниці;
- окреслити техніко-криміналістичні основи слідчої таємниці та напрями їх удосконалення;
- визначити зміст слідчої таємниці стосовно тактики окремих слідчих (розшукових) дій, сформулювати та класифікувати тактико-криміналістичні рекомендації з дотримання слідчої таємниці.

*Об'єктом дослідження* є правовідносини, які виникають у зв'язку зі здійсненням досудового розслідування, та злочинна діяльність із протидії досудовому слідству.

*Предметом дослідження* є кримінальні процесуальні та криміналістичні засади слідчої таємниці.

**Методи дослідження.** Методологічною основою роботи є загальнонаукові та спеціальні методи пізнання. Метод теоретичного аналізу й синтезу застосовано під час дослідження загальних засад його предмета: категорії «інформація» як основи розуміння терміну «слідча таємниця» та характеристики злочинної діяльності як передумови визначення поняття і змісту досліджуваної категорії (підрозділи 1.1, 1.2). Статистичний метод використовувався у збиранні та аналізі даних, узагальненні матеріалів слідчої практики органів досудового розслідування (підрозділи 1.4, 3.1, 3.3). Формально-юридичний метод застосовувався для визначення змісту окремих термінів і понять, що використовуються в теорії права, інформаційному, міжнародному, кримінальному праві та процесі, криміналістиці та слідчій практиці (підрозділи 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, 3.3). За допомогою системно-структурного методу обґрунтовано доцільність віднесення слідчої таємниці до загальних засад кримінального провадження (підрозділ 1.1). Соціологічний метод використовувався у вивченні думок практикуючих юристів щодо правових та праксеологічних проблем забезпечення слідчої

таємниці (підрозділи 2.1, 2.2, 2.3, 3.1, 3.2, 3.3). У процесі дослідження використовувалися положення теорії держави і права, кримінального процесу, криміналістики, теорії оперативно-розшукової діяльності, кримінального права, загальної теорії соціології.

*Емпіричну базу* дослідження становлять дані офіційної статистики Генеральної прокуратури України, узагальнення вітчизняної судової практики та рішень Європейського суду з прав людини, анкетування 203-х слідчих, процесуальних керівників, прокурорів, слідчих суддів, працівників оперативних підрозділів, адвокатів.

Наукова новизна дослідження полягає в тому, що дисертація є першим, здійсненим в умовах дії чинного кримінального процесуального законодавства, монографічним дослідженням кримінальних процесуальних та криміналістичних засад слідчої таємниці. Науковою новизною відзначаються такі положення:

***вперше:***

- аргументовано доцільність включення «слідчої таємниці» до системи загальних засад кримінального провадження, передбачених ст. 7 КПК, на рівні із принципами «розумності строків», «таємниці спілкування», «невтручання у приватне життя»;
- запропоновано закріпити у КПК України визначення слідчої таємниці – вид секретної інформації, обмеженої строком досудового розслідування, законними розпорядниками якої є слідчий, детектив, прокурор, про: причетність до вчинення неочевидного злочину конкретної особи (групи осіб); висунуті версії; сплановані слідчі (розшукові) дії, їх тактику та результати проведення; тимчасовий доступ до речей і документів; персональні дані учасників кримінального провадження зі сторони обвинувачення та їх близьких; заходи подолання протидії розслідуванню, у т.ч. забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства; укладення та виконання угод (про примирення, визнання винуватості, конфіденційне співробітництво);
- обґрунтовано, що змістом елементу державної таємниці у секретній інформації досудового розслідування охоплюються відомості про негласні слідчі (розшукові) дії та заходи забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства, а обов'язковою умовою збереження цих відомостей від розголошення є запровадження та неухильне дотримання у практиці слідчих принципу конспірації;
- основною умовою практичного втілення концепції електронного кримінального провадження визначено створення надійної системи технічного захисту інформації, яка б унеможливила розголошення слідчої таємниці;

***удосконалено:***

- обґрунтування характеристики злочинної діяльності як передумови формування поняття і змісту слідчої таємниці;

- характеристику причин, джерел та каналів витоку даних, що становлять слідчу таємницю;
- пропозиції з оптимізації кримінального процесуального законодавства, що регулює слідчу таємницю, у частині конкретних доповнень до ст.ст. 221, 222, 246, 255, 290, 303 КПК України;
- рішення щодо покращення організаційних заходів забезпечення слідчої таємниці в контексті змін до відомчих інструкцій, які регулюють питання організації взаємодії органів досудового розслідування, обліку і руху кримінальних проваджень;

***набули подальшого розвитку:***

- класифікація інформації з обмеженим доступом;
- теоретичні положення щодо міжнародно-правових засад інформаційних процесів, пов'язаних зі слідчою таємницею;
- техніко-криміналістичні основи слідчої таємниці та напрями їх оптимізації;
- загальні тактико-криміналістичні рекомендації з дотримання слідчої таємниці, а також визначення її змісту щодо тактики окремих слідчих (розшукових) дій.

**Практичне значення одержаних результатів.** Дисертація має теоретико-прикладний характер, а її висновки і пропозиції становлять науковий та практичний інтерес і можуть бути використані у:

- правотворчості – для внесення змін і доповнень до КПК України;
- практичній діяльності органів досудового розслідування, прокуратури, оперативних підрозділів;
- науково-дослідній діяльності та навчальному процесі – для подальшої розробки актуальних проблем досудового розслідування та під час проведення занять з дисциплін «Криміналістика», «Кримінальний процес», «Основи оперативно-розшукової діяльності» (акти впровадження Національного університету «Одеська юридична академія» від 17.01.2020 та Міжнародного гуманітарного університету від 17.01.2020).

**Особистий внесок здобувача** в одержання наукових результатів, що містяться в дисертації. Дисертаційне дослідження виконано здобувачем самостійно, всі сформульовані у ньому положення і висновки обґрунтовано на основі особистих досліджень автора. У науковій статті і тезах доповіді, опублікованих спільно з О. О. Подобним, самостійно обґрунтовано доводи на користь віднесення слідчої таємниці до засад кримінального провадження. У дисертації ідеї та розробки, які належать співавтору, не використовувалися.

**Апробація результатів дослідження.** Дисертацію обговорено на міжвузівському розширеному засіданні кафедр криміналістики Національного університету «Одеська юридична академія» і кримінального права, процесу та криміналістики Міжнародного гуманітарного університету». Її положення,

висновки та пропозиції доповідалися на конференціях: «Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції» (м. Одеса, 20 травня 2016 р.); «Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності» (м. Одеса, 15-16 грудня 2017 р.); «Актуальні проблеми реформування кримінальної юстиції» (м. Одеса, 20 квітня 2018 р.); «Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності» (м. Хмельницький, 1 березня 2019 р.); «Актуальні проблеми кримінальної юстиції» (м. Одеса, 26-27 червня 2019 р.).

**Публікації.** Основні теоретичні та практичні положення й пропозиції дисертаційного дослідження викладено в 11-ти наукових працях, із них 5 статей у наукових фахових виданнях, одна публікація у виданні іноземної держави та 5 тез доповідей на конференціях.

**Структура та обсяг дисертації.** Дисертаційне дослідження складається зі вступу, трьох розділів, що містять десять підрозділів, висновків, списку використаних джерел (318 найменувань) та додатків. Загальний обсяг дисертації становить 252 сторінки, у тому числі список використаних джерел – 33 та додатки – 20 сторінок.

## **ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ**

У **Вступі** обґрунтовується актуальність теми дисертації, визначаються її зв'язок із науковими програмами, планами, темами, мета і завдання, об'єкт і предмет, методи дослідження, висвітлюються наукова новизна та практичне значення одержаних результатів, їх апробація, зазначається про публікації, структуру та обсяг дисертації.

**Розділ 1 «Теоретичні засади слідчої таємниці»** складається з чотирьох підрозділів.

У **підрозділі 1.1 «Наукова розробленість проблеми слідчої таємниці»** наголошено, якщо за кримінальним процесуальним законодавством 1960 року пізнання у слідчій діяльності переважно мало ретроспективний характер, то з прийняттям у 2012 році чинного КПК та сприйняттям майже всього інструментарію оперативно-розшукової діяльності у вигляді негласних слідчих (розшукових) дій (далі – НСРД) слідча діяльність отримала реальні важелі проактивного впливу на злочинну діяльність, тобто її документування не тільки як певних подій минулого, а й в режимі реального часу у попередженні та припиненні злочинів.

Підкреслено, що центральною категорією теми слідчої таємниці є інформація, яку слід розглядати як дані, що зменшують невизначеність щодо об'єкту пізнання та у кримінальному провадженні перетворюються наступним чином: 1) дані чи відомості; 2) криміналістична інформація; 3) фактичні дані (інформація, задокументована відповідно до закону); 4) докази. Для ефективного здійснення слідчої діяльності необхідною є не



просто наявність отриманої під час її проведення інформації, а й оптимальне тактико-криміналістичне та процесуальне використання останньої у розумні строки, що можливе тільки за умов її збереження від розголошення.

**У підрозділі 1.2 «Категорія «інформація» як основа розуміння терміну «слідча таємниця»** проаналізовано сучасні підходи до визначення публічної і приватної сторін соціально-правового інституту таємниці, її складових факторів та ознак, зв'язку із категорією інформаційної безпеки.

Зазначено, що ці теоретичні напрацювання стали підґрунтям сформованого на тепер інформаційного права України, основними джерелами якого є Закони: «Про інформацію» (закріплює термін «інформація з обмеженим доступом» та поділяє її на конфіденційну (про фізичну особу), таємну та службову); «Про державну таємницю» (визначає останню як вид таємної інформації, у тому числі у сфері державної безпеки та охорони правопорядку); «Про захист персональних даних» (класифікує таємну інформацію на державну, професійну, банківську і таємницю досудового розслідування, а також відносить до службової інформації у тому числі ту, що зібрана в процесі оперативно-розшукової діяльності та яку не віднесено до державної таємниці). Це дозволило запропонувати таку класифікацію інформації з обмеженим доступом (охоронюваної законом таємниці): 1) конфіденційна інформація (особиста таємниця); 2) службова інформація (службова таємниця – дані суб'єктів владних повноважень, що передують публічному обговоренню та/або прийняттю рішень); 3) таємна інформація: 3.1) професійна таємниця (захисту і представництва; адвокатська; нотаріальна; лікарська (медична); сповіді; усиновлення; журналістська; нарадчої кімнати; банківська та комерційна); 3.2) державна таємниця; 3.3) слідча таємниця.

Окремо наголошено на тій негативній обставині, що чинний КПК не знає ані терміну «слідча таємниця», ані «таємниця досудового розслідування», застосовуючи такі поняття, як: «таємниця, що охороняється законом чи охоронювана законом таємниця»; «державна таємниця»; «комерційна або банківська таємниця»; «професійна таємниця» тощо.

**У підрозділі 1.3 «Діяльнісний підхід у визначенні поняття і змісту слідчої таємниці»** визначено, що в контексті дослідження практики збереження слідчої таємниці значення передумови формування її поняття і змісту набуває криміналістична характеристика злочинної діяльності. Серед елементів цієї характеристики на особливу увагу заслуговують такі складові як організація злочинцями розвідки й контррозвідки та протидія виявленню й розслідуванню. За умов урахування зазначених елементів через установлення конкретних категорій інформації, що цікавить злочинців, стає можливим визначити зміст і поняття категорії «слідча таємниця» та запропонувати конкретні правові й криміналістичні заходи її збереження.

Наголошено, що чим організованішою є злочинна діяльність, тим більш складним є процес її розслідування та особливої важливості набуває вимога

збереження слідчої таємниці. У таких кримінальних провадженнях слідча таємниця є вирішальним інструментом забезпечення об'єктивного та повного розслідування. У цьому зв'язку підкреслено, що тлумачення термінів «складне», «особливо складне» та «винятково складне провадження», передбачених ч. 4 ст. 294 КПК, повинно здійснюватися з використанням таких обставин, що об'єктивно впливають на ступінь його складності: встановлення чи не встановлення підозрюваних у вчиненні злочину; його вчинення бандою, терористичною групою чи організацією, не передбаченим законом воєнізованим або збройним формуванням; значна кількість епізодів; наявність корумпованих зв'язків та протидії розслідуванню.

Обґрунтовано, що змістом слідчої таємниці охоплюються відомості, що покладені в основу вищенаведеного її визначення.

**У підрозділі 1.4 «Причини, джерела та канали витоку даних, які становлять слідчу таємницю»** відзначено, що до організаційних причин розголошення слідчої таємниці належать: 1) невідповідна наукова організація праці слідчих, недосконала нормативно-правова регламентація роботи слідчо-оперативних груп (далі – СОГ); 2) відсутність для матеріальних носіїв слідчої таємниці нормативно закріпленого режиму їх обігу; 3) велика кількість працівників та службовців органів досудового розслідування, прокуратури, оперативних підрозділів, суду, які мають доступ до матеріальних носіїв слідчої таємниці; 4) спільне утримання в ізоляторах тимчасового тримання чи слідчих ізоляторах заарештованих співучасників злочину, одночасне їх конвоювання; 5) нормативна неврегульованість порядку висвітлення засобами масової інформації ходу розслідування злочинів; 6) неналежність рівня захисту автоматизованих інформаційних систем, комп'ютерних засобів та інформаційних мереж органів досудового розслідування та оперативних підрозділів; 7) недостатність заходів контролю за обігом спеціальних технічних засобів зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації.

Підкреслено, що особистісні джерела розголошення слідчої таємниці зумовлюють такі протиправні способи отримання інформації: від корумпованих чи спеціально впроваджених до правоохоронних органів працівників; провокування на необережне розголошення таємниці; від родичів та близьких працівників правоохоронних органів; з виступів у засобах масової інформації, матеріалів журналістських розслідувань; незаконне отримання копій документів, викрадення, фізичний вплив на них з метою знищення чи зміни важливої доказової інформації.

Констатовано, що технічні канали витоку інформації передбачають такі способи дій злочинців: 1) перехоплення-відновлення інформації без впровадження в середовище її обігу: а) активне (прямим акустичним чи віброакустичним каналом); б) пасивне; 2) несанкціонований доступ (впровадження в інформаційне середовище): а) заходовий (заносний);

б) беззаходовий. Докладно класифіковано джерела і канали витоку слідчої таємниці з використанням таких підстав: відносно «першоджерела» інформації; за застосовуваними силами та засобами; за фізичними принципами; за видом сигналу; за середовищем розповсюдження та способами перехоплення.

**Розділ 2 «Кримінальна процесуальна регламентація слідчої таємниці»** складається з трьох підрозділів.

*У підрозділі 2.1 «Міжнародно-правові засади інформаційних процесів, пов'язаних зі слідчою таємницею»* визначено, що міжнародно-правові документи, ратифіковані Україною, переважно спрямовані на захист приватноправових інтересів в інформаційній сфері кримінального провадження. В рішеннях ЄСПЛ, прийнятих на основі цих міжнародно-правових документів, зокрема, вказується, що в жодному разі слідчий, прокурор не можуть розголошувати, по-перше, будь-яку інформацію, яка може вплинути на справедливість правосуддя, та, по-друге, конфіденційну інформацію, отриману від третіх осіб, зокрема, якщо йдеться про презумпцію невинуватості, крім випадків, коли тільки її розголошення не буде вимагатися інтересами правосуддя або здійснюватися у відповідності із законом.

Підкреслено, що міжнародно-правові підходи до нормативно-правового закріплення принципу слідчої таємниці реалізовані в національному законодавстві європейських держав. Такими, які можуть бути запроваджені у вітчизняному кримінальному процесуальному законодавстві, є положення про те, що не є протизаконним оприлюднення даних досудового розслідування про відомості: щодо порушення закону органами державної влади та їх посадовими особами; поширені слідчим або прокурором в засобах масової інформації, інформаційно-телекомунікаційній мережі «Інтернет» або іншим публічним способом; оголошені у відкритому судовому засіданні. Також не є розголошенням даних досудового розслідування: виклад відомостей кримінального провадження у клопотаннях, заявах, скаргах та інших процесуальних документах по цьому провадженню, в заявах та інших документах, що подаються в державні та міждержавні органи захисту прав і свобод людини; надання відомостей у кримінальному провадженні особі, яка притягається до участі в цій справі в якості спеціаліста, за умови надання їм письмового зобов'язання про нерозголошення зазначених відомостей без згоди слідчого, прокурора, детектива.

*У підрозділі 2.2 «Кримінальне процесуальне законодавство, що регулює слідчу таємницю»* здійснено компаративний аналіз ст. 222 чинного КПК «Недопустимість розголошення відомостей досудового розслідування» та відповідної ст. 121 КПК 1960-го року. Констатовано відсутність принципових змін правової регламентації слідчої таємниці. Формулювання ч. 2 чинної норми на фоні його меншої конкретності у порівнянні із ч. 2 ст. 121 закону, що втратив чинність, може вважатися більш вдалим лише з точки

зору надання гіпотетично більш широких повноважень як слідчому, так і прокурору відносно кола осіб, що певним чином причетні до розслідування, та попереджаються про нерозголошення відомої їм слідчої таємниці.

Обґрунтовано, що практичної площини у досудовому розслідуванні положенням щодо збереження слідчої таємниці надають вимоги ст. 221 «Ознайомлення з матеріалами досудового розслідування до його завершення».

У підрозділі сформульовано конкретні пропозиції з оптимізації вітчизняного кримінального процесуального законодавства, що регулює слідчу таємницю у частині доповнень до ст.ст. 221, 222, 246, 255, 290, 303 КПК України.

**У підрозділі 2.3 «Елемент державної таємниці у секретній інформації досудового розслідування»** визначено, що державна таємниця з'являється у кримінальному судочинстві і відповідно стає частиною слідчої таємниці конкретного кримінального провадження у двох випадках: по-перше, об'єктом злочину є суспільні відносини з охорони державної таємниці в різних сферах діяльності держави (регламентується главою 40 КПК та виходить за межі предмету цього дослідження); по-друге, державна таємниця є засобом досягнення завдань кримінального провадження, коли відомості, що її становлять, використовуються у кримінальному процесуальному доказуванні під час проведення НСРД чи заходів забезпечення безпеки учасників кримінального провадження.

Доведено, що основними напрями вдосконалення кримінальної процесуальної регламентації елементу державної таємниці у секретній інформації досудового розслідування є:

по-перше, реалізація пропозиції вчених (Д. В. Куценко) щодо уточнення термінології під час визначення поняття НСРД у ч. 1 ст. 246 КПК, яка б відбивала не тільки минулий час (факт проведення), а й передбачала б нерозголошення інформації у часі майбутньому (намір проведення) та теперішньому (з моменту початку проведення до моменту закінчення відповідної негласної дії). Сформульовано відповідні зміни до зазначеної норми;

по-друге, чітке врегулювання у КПК таких заходів забезпечення безпеки учасників кримінального провадження як закритий судовий розгляд та забезпечення конфіденційності відомостей про особу (Р. В. Тарасенко);

по-третє, такі заходи безпеки, як використання технічних засобів контролю, прослуховування телефонних та інших переговорів, візуальне спостереження, повинні реалізовуватися шляхом кваліфікованого проведення відповідних НСРД, передбачених КПК у ст.ст. 260, 268, 269, 270, в комплексі із заходами забезпечення конфіденційності даних про особу згідно зі ст. 15 Закону України «Про забезпечення безпеки осіб, які беруть участь у кримінальному судочинстві»;

по-четверте, передбачення в КПК можливості звільнення особи, щодо якої здійснюються заходи безпеки, від обов'язку з'являтися в судове засідання за наявності письмового підтвердження показань, даних нею раніше, шляхом використання правового механізму, наданого ст. 255 КПК «Допит свідка, потерпілого під час досудового розслідування в судовому засіданні».

**Розділ 3. «Криміналістичні засади слідчої таємниці»** складається з трьох підрозділів.

**У підрозділі 3.1 «Організаційні заходи забезпечення слідчої таємниці»** відзначено, що суттєвою вадою відомчих інструкцій органів досудового розслідування є відсутність рекомендацій щодо структурної побудови СОГ. Запропоновано доповнити їх моделлю поділу членів групи на три рівні доступу до інформації: 1) штаб СОГ: слідчий, в якого знаходиться кримінальне провадження; прокурор-процесуальний керівник; керівник оперативного крила групи; фахівці-аналітики, що складають аналітичну підгрупу штабу; 2) підгрупа з відпрацювання висунутих версій, до складу якої входять слідчі та працівники оперативних підрозділів. Керівник СОГ надає інформацію працівникам, задіяним у роботі підгрупи, у межах, необхідних для якісного виконання конкретних завдань; 3) придані сили із найменшим ступенем доступу: експерти, спеціалісти, працівники спецпідрозділів швидкого реагування, які беруть участь у проведенні окремих тактичних операцій, СРД, здійснюють фізичну охорону учасників кримінального судочинства.

Підкреслено, що зовнішня взаємодія слідчого з представниками громадськості для забезпечення слідчої таємниці повинна будуватися на умовах недопущення її передчасного розголошення та невикористання слідчим у розслідуванні послуг осіб, які зацікавлені у кінцевому результаті справи.

Обґрунтовано, що розповсюдження електронних форм накопичення даних досудового розслідування прямо пропорційно негативним тенденціям несанкціонованого витоку інформації, що зумовлює необхідність обережного підходу у запровадженні електронної форми кримінального судочинства.

Зазначено, що інструкції органів досудового розслідування, які регулюють питання організації обліку та руху кримінальних проваджень, потребують внесення таких доповнень: закріплення основних вимог до зберігання матеріалів досудового розслідування (наявність у кабінетах сейфів, персонально закріплених за конкретним слідчим; збереження матеріалів кримінального провадження виключно в сейфах, що опечатуються власною печаткою слідчого; заборона на залишення кримінальних проваджень чи окремих їх матеріалів на (чи у) столах робочих кабінетів тощо); визначення, що матеріальні носії інформації, які містять слідчу таємницю, до моменту їх відкриття сторонам провадження оцифруванню не підлягають.

*У підрозділі 3.2 «Техніко-криміналістичні основи слідчої таємниці»* до них віднесено проаналізовані дослідженням нормативно-правові акти, що регулюють правовідносини у сфері технічного захисту інформації; наукові рекомендації з технічного захисту автоматизованих інформаційних систем, комп'ютерних засобів та інформаційних мереж, а також з перекриття технічних каналів витоку інформації.

Обґрунтовано, що сучасною тенденцією розвитку технічного захисту автоматизованих інформаційних систем, комп'ютерних засобів та інформаційних мереж органів досудового розслідування є запровадження концепції електронного кримінального провадження. Апаратні і програмні засоби захисту інформації діятимуть ефективно у разі комплексного застосування в поєднанні з розробленими правилами роботи працівників правоохоронних органів в мережі Інтернет. Останні повинні бути закріплені у підзаконних нормативно-правових актах, що регулюють роботу органів досудового розслідування.

Перекриття технічних каналів витоку інформації здійснюватиметься у напрямках: 1) створення дієвого пропускового режиму в приміщеннях органів досудового розслідування та оперативних підрозділів; 2) технічного обладнання приміщень, де здійснюється автоматизована обробка даних, що становлять слідчу таємницю; 3) захисту від застосування закладних пристроїв та негласного аудіозапису; 4) забезпечення безпеки передачі даних телекомунікаційними засобами та під час радіообміну.

*У підрозділі 3.3 «Тактико-криміналістичні рекомендації з дотримання слідчої таємниці»* наголошено, що ефективність практичної діяльності слідчого у багатьох випадках досягається шляхом використання фактору раптовості. Це стає можливим лише за умов забезпечення слідчої таємниці під час проведення тих СРД, де особливо важливим є зазначений фактор, зокрема затримання підозрюваного, обшук та ін. Зміст слідчої таємниці стосовно тактики окремих СРД можуть становити такі відомості: про тактичні рішення, визначення черговості проведення слідчих дій, їх учасників; про тактичні прийоми і комбінації; про результати окремих СРД.

Обґрунтовано, що з точки зору можливості розголошення даних досудового розслідування найбільш ризикованими є СРД, що належать до груп особистісних та змішаних (залежно від об'єкта, на який спрямована пізнавальна сутність слідчої дії). Несанкціонований виток інформації на етапах їх підготовки та проведення може відбутися як вербальним, так і невербальним антроподжерельним каналами. До групи особистісних СРД належить: допит, в тому числі й одночасний допит двох чи більше вже допитаних осіб, пред'явлення для впізнання особи, а до змішаних – обшук житла чи іншого володіння особи. Сформульовано тактико-криміналістичні рекомендації з дотримання слідчої таємниці загального характеру та рекомендації щодо проведення зазначених СРД.

Відзначено, що тактика проведення НСРД є прерогативою методичних рекомендацій, що розроблюються криміналістикою і теорією оперативно-розшукової діяльності на основі матеріалів практики, формалізуються на рівні інструкцій з грифом обмеження доступу органів, у складі яких перебувають уповноважені оперативні підрозділи.

Підкреслено, що слідчою практикою накопичено комплекс рекомендацій з виявлення особистісних джерел витоку інформації шляхом їх дезінформування із використанням наступних прийомів доведення відомостей до адресата: «планова» нарада у керівника СОГ; організація випадкової «проговорки» членів групи; «випадкове» залишення дезінформації на матеріальних носіях в місці, де знаходиться підозрювана особа тощо.

## **ВИСНОВКИ**

У результаті дослідження сформульовано низку висновків, пропозицій та рекомендацій, що вирішують конкретну наукову проблему, серед яких найбільш суттєвими є такі:

1. Базисом вирішення актуальних наукових і практичних завдань, пов'язаних зі збереженням слідчої таємниці, є діяльнісний підхід до вивчення проблеми боротьби зі злочинністю в його двооб'єктовому вимірі – злочинної діяльності, з одного боку, та діяльності з виявлення, розкриття та розслідування злочинів, тобто слідчої діяльності, в обов'язковій єдності теоретичних, правових та праксеологічних аспектів останньої, що обґрунтовує доцільність включення «слідчої таємниці» до системи загальних засад кримінального провадження, передбачених ст. 7 КПК, на рівні із принципами «розумності строків», «таємниці спілкування», «невтручання у приватне життя».

2. Категорія «інформація» є основою визначення поняття «таємниця», взагалі, та «слідча таємниця», зокрема. Семантично таємниця – це сама інформація, що приховується, а конспірація – заходи, які здійснюються для її збереження. Відомості про конкретні заходи конспірації, як правило, також є таємницею.

3. Слідча таємниця – це вид секретної інформації, обмеженої строком досудового розслідування, законними розпорядниками якої є слідчий, детектив, прокурор, про: причетність до вчинення неочевидного злочину конкретної особи (групи осіб); висунуті версії; сплановані слідчі (розшукові) дії, їх тактику та результати проведення; тимчасовий доступ до речей і документів; персональні дані учасників кримінального провадження зі сторони обвинувачення та їх близьких; заходи подолання протидії розслідуванню, у т.ч. забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства; укладення та виконання угод (про примирення, визнання винуватості, конфіденційне співробітництво).

4. На рівні найбільшого узагальнення причини розголошення слідчої таємниці можна розподілити на процесуальні та організаційні. Основною із

них є неналежне правозастосування за ст.ст. 387, 328, 381, 359 КК України. Основними джерелами (каналами) розголошення (витоку) слідчої таємниці є: співробітники (атестовані та службовці) правоохоронних органів і судів; документи-носії таємниці; технічні засоби і системи обробки інформації, із яких зловмисники заволодівають інформацією у таких формах: акустична; фото і відео; паперові та електронні носії; перехоплення коливань певних середовищ.

5. У міжнародно-правових документах, ратифікованих Україною, з одного боку, підкреслюється необхідність забезпечення політики поширення інформації та вдосконалення у кримінальному провадженні інформаційних відносин з громадськістю, що повинно співвідноситися із захистом прав і гідності людини, збереженням конфіденційної інформації, гарантуванням під час її поширення презумпції невинуватості шляхом унеможливлення шкідливого досудового оприлюднення, що порушує право на справедливий суд. З іншого боку, визнається право компетентних державних органів зберігати слідчу таємницю, яка, водночас, не може бути пов'язана із висуненням звинувачення чи застосуванням запобіжних заходів. Преса і публіка можуть не допускатися на весь судовий розгляд або його частину при особливих обставинах, коли публічність розгляду може зашкодити інтересам правосуддя.

6. Стаття 222 КПК потребує вдосконалення у напрямках: 1) зміни назви на конкретнішу – «Недопустимість розголошення слідчої таємниці»; 2) доповнення ч. 1 положеннями щодо вказівки на детектива як на посадову особу, яка на рівні зі слідчим та прокурором може приймати рішення про розголошення даних досудового розслідування, обов'язку погодження такого рішення слідчого або детектива з прокурором, втілення цього рішення у процесуальній формі постанови відповідно до вимог чч. 3, 5-7 ст. 110 КПК з обов'язковим визначенням суб'єкта, моменту, мети та обсягу розголошення, а також з визначенням процедури, що суб'єкт розголошення ознайомлюється зі змістом постанови про розголошення під розписку; 3) передбачення у ч. 2 положень, відповідно до яких слідчий, прокурор та детектив відбирає від осіб, яким стали відомі відомості досудового розслідування, розписку з попередженням про кримінальну відповідальність, встановлену законом, за незаконне розголошення даних досудового розслідування чи оперативно-розшукової діяльності, а відібрана розписка долучається до матеріалів кримінального провадження.

Для забезпечення пропорційності захищеності суспільного інтересу та обмеження права на захист у контексті ст.ст. 221 та 290 КПК необхідно: 1) ч. 1 ст. 221 доповнити шляхом віднесення детектива до посадових осіб, які зобов'язані за клопотанням сторони захисту надати їй матеріали досудового розслідування для ознайомлення, а також конкретизації законодавчого формулювання «матеріали, ознайомлення з якими на цій стадії кримінального провадження може зашкодити досудовому розслідуванню» посиленням на перелік відомостей, що належать до слідчої таємниці, передбачених запропонованою ч. 1 ст. 29-1 «Слідча таємниця»; 2) до ч. 2 ст. 290 аналогічне



включення посади детектива, а також положення, що сторона захисту може також ініціювати питання про надання доступу до матеріалів, отриманих у результаті проведення НСРД, що засекречені та знаходяться в розпорядженні прокурора; вирішує питання про можливість розсекречування та розкриття таких матеріалів у закритому судовому засіданні слідчий суддя з урахуванням позиції прокурора; 3) ч. 5 ст. 290 доповнити порядком вирішення слідчим суддею апеляційного суду з урахуванням позиції прокурора питання про можливість видалення відомостей, речей, документів, які не будуть розголошені під час судового розгляду; 4) ввести у назву ст. 303 та у диспозицію ч. 1 цієї статті детектива як посадову особу, рішення, дії чи бездіяльність якої можуть бути оскаржені під час досудового розслідування на рівні зі слідчим та прокурором; 5) включити до ч. 1 ст. 303 КПК п. 11 такого змісту: «рішення слідчого, прокурора, детектива про обмеження доступу до матеріалів досудового розслідування, отриманих в результаті проведення НСРД, в порядку, передбаченому ч. 2 ст. 290 цього Кодексу, та рішення про видалення відомостей, які не будуть розголошені під час судового розгляду, в порядку, передбаченому ч. 5 ст. 290 цього Кодексу. Зазначені скарги розглядаються слідчим суддею апеляційного суду відповідно до положень ст.ст. 247-248 КПК».

7. Змістом елементу державної таємниці у секретній інформації досудового розслідування охоплюються відомості про НСРД та заходи забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства.

Особливого значення у збереженні державної таємниці як елементу секретної інформації досудового розслідування набуває запровадження у практику слідчих конспірації – спеціального принципу, на якому базується проведення НСРД. Його сутність полягає у дотриманні наступних вимог: про проведення НСРД не повинні знати особи, відносно яких вони здійснюються; аналогічний підхід щодо працівників правоохоронних органів і суду, які не є організаторами чи виконавцями НСРД; забезпечення режиму секретності, як особливого порядку обігу тих документів та інших матеріальних носіїв інформації, що є власністю держави й охороняються Законом України «Про державну таємницю» і КПК.

8. Організаційно-правові та методичні аспекти заходів забезпечення слідчої таємниці базуються на усвідомленні фактичного значення повідомлення про підозру як рубікону, що поділяє навпіл усю стадію досудового розслідування.

Відомчі інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами необхідно доповнити положенням щодо моделі її структурної побудови на основі поділу членів групи на три рівні доступу до інформації, а в інструкції, що регулюють питання організації обліку та руху кримінальних проваджень, внести основні вимоги до зберігання матеріалів досудового розслідування.

9. Запровадження концепції електронного кримінального провадження стане можливим лише за умов створення надійної системи технічного

захисту інформації, яка унеможливить розголошення слідчої таємниці. Комплексний підхід до практики технічного захисту інформації, що становить слідчу таємницю, повинен передбачати: проведення робіт із захисту усіх приміщень органів досудового розслідування та оперативних підрозділів спеціальними технічними засобами, що перешкоджають витоку інформації акустичним каналом, із запобігання можливості зчитування інформації з екранів моніторів, за електричними мережами та за допомогою електромагнітного випромінювання комп'ютерів і оргтехніки, а також із контролю за цілісністю системи безпеки операційної системи серверів, використовуваних відомчими автоматизованими інформаційними системами, та постійного моніторингу спеціально захищеного обладнання.

10. До загальних тактичних рекомендацій підготовчого етапу проведення СРД належать:

по-перше, щодо обмеження кола осіб, які присутні при їх провадженні, та підбору понятих: не долучати осіб, які наполегливо пропонують свою участь, сусідів обшукуваних; активно використовувати спеціальних понятих, тобто осіб, які у зв'язку з їх професійними обов'язками є чи можуть бути носіями особистісних чи службових таємниць (за виключенням працівників правоохоронних органів); за необхідності відбирати від них письмові підписки про нерозголошення;

по-друге, із забезпечення таємниці на підготовчому етапі: обмеження кола осіб, яким відомі плани проведення слідчих дій; збір учасників слідчої дії в можливо короткі терміни без повідомлення мети збору та в місці, яке не є звичайним для збору працівників того чи іншого підрозділу; замасковане чи легендоване прибуття учасників до місця збору, використання транспорту без ознак, що свідчать про відомчу належність; користування надійними щодо унеможливлення прослуховування засобами зв'язку; створення умов, за яких мета і завдання слідчої дії або іншого заходу стає відомою виконавцям лише після прибуття до місця її проведення; виключення можливості підозрюваним спілкуватися між собою; використання у спілкуванні між членами СОГ умовних позначень.

## **СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ**

1. Пасечник М. Л. Сутність і значення принципу конспірації у діяльності оперативних та слідчих підрозділів. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2017. № 4. С. 61-63.

2. Пасечник М. Л. Категорія «інформація» як основа визначення поняття «слідча таємниця». *Юридичний бюлетень*. 2018. № 7. С. 303-309.

3. Пасечник М. Л., Подобний О. О. Доводи на користь віднесення слідчої таємниці до засад кримінального провадження. *Юридичний бюлетень*. 2018. № 8. С. 399-404.

4. Пасечник М. Л. Міжнародно-правові засади інформаційних процесів, пов'язаних зі слідчою таємницею. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2019. № 5 (volume 2). С. 179-183.

5. Пасечник М. Л. Кримінальне процесуальне законодавство, що регулює слідчу таємницю. *Актуальні проблеми держави і права*. 2019. № 83. С. 160-166.

6. Пасечник М. Л. Заходи забезпечення безпеки учасників кримінального провадження як елемент слідчої таємниці. *Прикарпатський юридичний вісник*. 2019. № 2(27). С. 179-182.

7. Пасечник М. Л. Наукова розробленість проблеми забезпечення слідчої таємниці на досудовому слідстві. *Правові та інституційні механізми забезпечення розвитку держави та права в умовах євроінтеграції*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (20 травня 2016 р., м. Одеса): у 2 т. Т. 2. Одеса: Юридична література, 2016. С. 404-406.

8. Пасечник М. Л. Сутність і значення принципу конспірації у діяльності оперативних і слідчих підрозділів. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 15-16 грудня 2017 року). Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2017. С. 86-88.

9. Пасечник М. Л. Актуальні аспекти проблеми забезпечення слідчої таємниці. *Актуальні проблеми реформування кримінальної юстиції*: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції (м. Одеса, 20 квітня 2018 року). Одеса: Міжнародний гуманітарний університет, 2018. С. 108-110.

10. Пасечник М. Л. Сутність та значення категорії «інформація» у дослідженні проблем слідчої таємниці. *Актуальні проблеми кримінального права, процесу, криміналістики та оперативно-розшукової діяльності*: матеріали III Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Хмельницький, 1 березня 2019 року). Хмельницький: НАДПСУ імені Богдана Хмельницького, 2019. С. 505-508.

11. Пасечник М. Л., Подобний О. О. Слідча таємниця як засада кримінального провадження. *Актуальні проблеми кримінальної юстиції*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції (м. Одеса, 26-27 червня 2019 р.). С. 69-72.

## АНОТАЦІЯ

**Пасечник М. Л. Кримінальні процесуальні та криміналістичні засади слідчої таємниці.** – На правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата юридичних наук за спеціальністю 12.00.09 – кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність. – Міжнародний гуманітарний університет, Одеса, 2020.

У дисертації здійснено комплексне дослідження кримінальних процесуальних та криміналістичних засад слідчої таємниці.

Окреслено загальні засади і стан наукової розробленості проблеми слідчої таємниці. Розкрито категорію «інформація» як основу розуміння терміну «слідча таємниця», класифіковано види інформації з обмеженим доступом. Аргументовано доцільність включення «слідчої таємниці» до системи загальних засад кримінального провадження, передбачених ст. 7 КПК, на рівні з принципами «розумності строків», «таємниці спілкування», «невтручання у приватне життя». Обґрунтовано характеристику злочинної діяльності як передумову формування поняття і змісту слідчої таємниці. Запропоновано визначення слідчої таємниці – вид секретної інформації, обмеженої строком досудового розслідування, що знаходиться у розпорядженні слідчого, детектива, прокурора, про: причетність до вчинення неочевидного злочину конкретної особи (групи осіб); висунуті версії; сплановані слідчі (розшукові) дії, їх тактику та результати проведення; тимчасовий доступ до речей і документів; персональні дані учасників кримінального провадження зі сторони обвинувачення та їх близьких; заходи подолання протидії розслідуванню, у т.ч. забезпечення безпеки учасників кримінального судочинства; укладення та виконання угод (про примирення, визнання винуватості, конфіденційне співробітництво).

Розкрито кримінальні процесуальні засади слідчої таємниці. Визначено міжнародно-правові засади інформаційних процесів, пов'язаних зі слідчою таємницею. Запропоновано шляхи вдосконалення вітчизняного кримінального процесуального законодавства, що регулює слідчу таємницю. Розкрито зміст елементу державної таємниці у секретній інформації досудового розслідування, визначено напрями вдосконалення його кримінальної процесуальної регламентації.

Окреслено криміналістичні засади слідчої таємниці. Розроблено пропозиції з оптимізації організаційних заходів її забезпечення. Запропоновано техніко-криміналістичні основи слідчої таємниці та напрями їх удосконалення. Основною умовою практичного втілення концепції електронного кримінального провадження визначено створення надійної системи технічного захисту інформації, яка б унеможливила розголошення слідчої таємниці. Визначено зміст слідчої таємниці стосовно тактики окремих слідчих (розшукових) дій, сформульовано та класифіковано тактико-криміналістичні рекомендації з дотримання слідчої таємниці.

**Ключові слова:** слідча таємниця, таємниця досудового розслідування, інформація, конспірація, досудове розслідування.

## АННОТАЦИЯ

**Пасечник М. Л. Уголовно-процессуальные и криминалистические основы следственной тайны.** – На правах рукописи.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук по специальности 12.00.09 – уголовный процесс и криминалистика; судебная

экспертиза; оперативно-розыскная деятельность. – Международный гуманитарный университет, Одесса, 2020.

В диссертации осуществлено комплексное исследование уголовно-процессуальных и криминалистических основ следственной тайны.

Определены общие принципы и состояние научной разработанности проблемы следственной тайны. Раскрыта категория «информация» как основу понимания термина «следственная тайна», классифицированы виды информации с ограниченным доступом. Аргументирована целесообразность включения «следственной тайны» в систему общих принципов уголовного производства, предусмотренных ст. 7 УПК, наравне с принципами «разумности сроков», «тайны общения», «невмешательства в частную жизнь». Представлена характеристика преступной деятельности как предпосылка формирования понятия и содержания следственной тайны. Предложено определение следственной тайны – вид секретной информации, ограниченной сроком досудебного расследования, находящейся в распоряжении следователя, детектива, прокурора, о: причастности к совершению неочевидного преступления конкретного лица (группы лиц); выдвинутых версиях; запланированных следственных (розыскных) действиях, их тактике и результатах проведения; временном доступе к вещам и документам; персональным данным участников уголовного судопроизводства со стороны обвинения и их близких; мерах преодоления противодействия расследованию, в т.ч. обеспечения безопасности участников уголовного судопроизводства; заключении и исполнении сделок (о примирении, признании вины, конфиденциальном сотрудничестве). Охарактеризованы причины, источники и каналы утечки данных, составляющих следственную тайну.

Раскрыты уголовно-процессуальные основы следственной тайны. Определены международно-правовые основы информационных процессов, связанных со следственной тайной. Предложены пути совершенствования отечественного уголовно-процессуального законодательства, регулирующего следственную тайну. Обосновано, что содержанием элемента государственной тайны в секретной информации досудебного расследования охватываются сведения о негласных следственных (розыскных) действиях и мерах обеспечения безопасности участников уголовного судопроизводства, а обязательным условием сохранения этих сведений от разглашения является внедрение и неуклонное соблюдение в следственной практике принципа конспирации.

Представлены криминалистические основы следственной тайны. Разработаны предложения по оптимизации организационных мер ее обеспечения. Определены технико-криминалистические основы следственной тайны и направления их совершенствования. Основным условием практического воплощения концепции электронного уголовного

производства признано создание надежной системы технической защиты информации, которая бы сделала невозможным разглашение следственной тайны. Определено содержание следственной тайны относительно тактики отдельных следственных (розыскных) действий, сформулированы и классифицированы тактико-криминалистические рекомендации по соблюдению следственной тайны.

**Ключевые слова:** следственная тайна, тайна досудебного расследования, информация, конспирация, досудебное расследование.

## SUMMARY

**Pasechnik M. L. Criminal procedural and criminalistics basics of investigative secrecy.** – Qualified scientific work on the rights of the manuscript.

The thesis for a Candidate degree of Law, specialty 12.00.09 – criminal procedure and criminalistics; forensics examination; operative-investigated activity. – International Humanitarian University, Odessa, 2020.

The thesis deals with the complex investigation of criminal procedural and criminalistics basics of investigative secrecy.

The general basics and state of scientific development of the problem of investigative secrecy are outlined. The category of «information» as a basis for understanding the term «investigative secrecy» is disclosed, types of information with restricted access are classified. The characterization of criminal activity as a prerequisite for the formation of the concept and content of investigative secrecy is substantiated, the definition of the last definitions is proposed. The causes, sources and channels of data leakage that are considered investigative are characterized.

Criminal procedural basics of investigative secrecy have been revealed. The international legal basics of information processes related to investigative secrecy have been identified. Ways to improve the domestic criminal procedural legislation governing investigative secrecy are suggested. The content of the state secret element in the secret information of the pre-trial investigation is revealed, the directions of improvement of its criminal procedural regulation are determined.

The criminalistics basics of investigative secrecy have been identified. Proposals for optimization of organizational measures for its provision have been developed. The technical and criminalistics basics of investigative secrecy and directions of their improvement are outlined. The contents of the investigative secrecy regarding the tactics of individual investigative (investigative) actions were determined, the tactical and criminalistic recommendations on keeping the investigative secrecy were formulated and classified.

**Key words:** investigative secret, secret of pre-trial investigation, information, conspiracy, pre-trial investigation.

Підписано до друку 29.05.2020 р. Формат 60х84/16.  
Ум.-друк. арк. 0,9. Тираж 120 прим. Зам. № 2005-11.

Видано і віддруковано в ПП «Фенікс»  
(Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1044 від 17.09.02).  
Україна, м. Одеса, 65009, вул. Зоопаркова, 25.  
Тел. +38 050 7775901 +38 048 7959160  
e-mail: [fenix-izd@ukr.net](mailto:fenix-izd@ukr.net)  
[www.feniksbooks.com](http://www.feniksbooks.com)